

**TAMMELAN KUNNAN
ESI- JA PERUSOPETUKSEN
SUUNNITELMA OPPILAIDEN
SUOJAAMISEKSI
KIUSAAMISELTA, HÄIRINNÄLTÄ
JA VÄKIVALLALTA**

Sisällys

1. JOHDANTO	3
2. KIUSAAMINEN	4
2.1 Kiusaaminen.....	4
2.2 Kiusaamisen muodot:	5
2.3 Milloin kiusaaminen on rikos?	6
2.4 Tammelan kunnan perusopetuksen KiVa-koulu toimintasuunnitelma, kiusaamisen vastainen toimintamalli.....	7
2.5 Kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen Tammelan kunnan esiopetuksessa	13
3. HÄIRINTÄ	17
3.1 Mitä on häirintä?	17
3.2 Sukupuolinen häirintä.....	17
3.3 Seksuaalinen häirintä.....	17
3.4 Häirintään puuttumisen suunnitelma.....	17
4. MITÄ ON VÄKIVALTA?	19
4.1. Väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen.....	19
4.2 Toimenpideohje	21
4.3 Väkivaltaisen tilanteen ilmoitus- ja käsittelylomake	22
5. KIUSAAMISTA, HÄIRINTÄÄ JA VÄKIVALTAAN ENNALTAA EHKÄISEVIÄ JA YHTEISÖLLISYYTTÄ VAHVISTAVIA TOIMIA ESI- JA PERUSOPETUKSESSA	23
6. MUUT TURVALLISUUTTA LISÄÄVÄT TOIMET	26
6.1. Kasvatuskeskustelu	26
6.2. Jälki-istunto	26
6.3. Valvonta	26
6.4 Muut turvallisuutta edistävät toimet.....	27
7. ASIAN KÄSITTELY YKSILÖ-, RYHMÄN JA KOKO YHTEISÖN TASOLLA	27
7.1 Yksilötasolla.....	27
7.2 Ryhmän tasolla.....	28
7.3 Yhteisön tasolla.....	28
8. HUOLTAJIEN JA KOULUN YHTEISTYÖ	29

9. YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA	30
10. SUUNNITELMASTA TIEDOTTAMINEN JA ESI- JA KOULUYHTEISÖJEN HENKILÖSTÖN, HUOLTAJIEN JA OPPILAIDEN SEKÄ YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN PEREHDYTTÄMINEN OHJEISIIN	30
10.1 Suunnitelmasta tiedottaminen	30
10.2 Suunnitelman päivittäminen ja seuranta.....	31
11. ONGELMATILANTEEN RATKAISU KOULUSSA /ESIOPETUKSESSA.....	32
LÄHTEET	33

1. JOHDANTO

Käsissäsi on Tammelan kuntaan esi- ja perusopetukseen laadittu suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta. Suunnitelman laadinnassa on otettu huomioon oppilaiden, huoltajien ja henkilöstön näkökulmat. Suunnitelman sisältöä määrittävät perusopetuksen opetussuunnitelmassa ja opiskelijahuoltolaissa määritellyt kriteerit.

Toisessa kappaleessa käsitellään kiusaamista, kiusaamisen muotoja sekä kiusaamisen vastaisia toimintamalleja. Toisessa kappaleessa kuvataan myös kiusaamisen selvittelyn prosessikaaviot.

Seuraavassa kappaleessa on kerrottu häirinnästä yleisesti sekä mitä tarkoitetaan sukupuolisella ja seksuaalisella häirinnällä. Lisäksi kerrotaan, miten häirintään puututaan yksiköissä.

Neljäs kappale käsittää väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisyn suunnitelman ja väkivaltaiseen käytökseen puuttumisen toimintamallin. Viidennessä kappaleessa keskitytään ennaltaehkäiseviin ja yhteisöllisiin toimenpiteisiin.

Luku kuusi sisältää tietoa turvallisuutta lisäävistä toimenpiteistä. Luvussa seitsemän käydään läpi, miten asioita voidaan käsitellä yksilön, ryhmän ja koko yhteisön tasoilla. Kappaleessa kahdeksan kerrotaan koulun ja kodin välisistä yhteistyökäytännöistä liittyen kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan.

Luvussa yhdeksän kuvataan moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Luku 10 käsittelee suunnitelma tiedottamista ja päivittämistä ja lukuun 11 on tiivistetty ongelmatilanteiden ratkaisuvaihtoehdot.

Mukavia lukuhetkiä suunnitelma parissa toivottaa kiusaamisen- häirinnän- ja väkivallan ehkäisysuunnitelman työryhmän jäsenet; Emmi Sundqvist Lto, Sanna-Mari Sjöman- Saarinen Veo, Soile Hakala Eo, Johanna Saarikallio Lo, Risto Kolmonen Lv, Hellevi Virta Eo ja Mari Sundholm kuraattori

2. KIUSAAMINEN

2.1 Kiusaaminen

Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä ja sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, henkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla oppilas, koulussa työskentelevä aikuinen tai kouluyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamista on, kun yhdelle ja samalle oppilaalle tai ryhmälle aiheutetaan systemaattisesti, toistuvasti ja tahallaan sanallisesti tai fyysisesti paha mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun/ kiusattujen on vaikea puolustautua.

Toistuvuus tarkoittaa sitä, että sama oppilas joutuu yhä uudestaan muiden ilkeän tai vahingoittavan toiminnan kohteeksi. Kiusaaminen voi jatkua vuosiluokalta toiselle ja alakoulusta yläkouluun saakka. Tahallisuus merkitsee, että tekojen tarkoitus todella on loukata tai aiheuttaa harmia ja paha mieltä. Joskus toista ihmistä tulee loukanneeksi vahingossa. Silloinkin asia tulee selvittää, vaikka kysymys ei varsinaisesti kiusaamisesta olekaan. Vaikeus puolustautua tarkoittaa sitä, että kiusattu on jollain tavoin kiusaajaansa nähden heikommassa asemassa. Kiusattu voi olla fyysisesti heikko, hyvin arka tai hän saattaa olla luokalla uusi oppilas, jolle ei ole vielä muodostunut kiusaamiselta suojaavaa kaveripiiriä. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä.

Kiusaaminen eroaa riitelystä ja leikistä siinä, että kiusaaminen on

1. tahallista,
2. toistuvaa ja
3. kiusattu on kiusaajiinsa nähden jollain tavoin puolustuskyvytön tai heikommassa asemassa.

2.2 Kiusaamisen muodot:

Sanallinen kiusaaminen on yleisintä

Sanallisen kiusaamisen muotoja ovat nimittely, pilkkaaminen, ilkeämielistä vihjailua, pelottelua, uhkaamista, kiristämistä, pakottamista tekemään jotakin, tahallista väärinneuvomista, haukkumista, lälättelemistä, häpäisemistä, ilkkuvaa matkimista ja toisen naurunalaiseksi tekemistä. Sanat eivät jätä fyysisiä jälkiä, vaan niiden loukkaava voima osuu kiusatun itsetuntoon ja minäkäsitykseen vahingoittaen hänen tapaansa suhtautua itseensä ja muihin. Tutkimusten mukaan kiusatun itsetunto voi olla huono vielä vuosienkin jälkeen ja luottamus muihin ihmisiin kateissa.

Epäsuora kiusaaminen satuttaa salakavalasti

Epäsuora kiusaaminen tarkoittaa sitä, että kiusaaja ja kiusattu eivät kohtaa kasvotusten; he eivät ole samassa tilanteessa kiusaamisen tapahtuessa. Epäsuora kiusaaminen on usein luonteeltaan sosiaalista manipulointia, eli kiusaaja pyrkii vaikuttamaan muihin oppilaisiin siten, että nämä alkaisivat karttaa kiusattua ja suhtautua häneen kielteisesti (syrjiminen, eristäminen porukasta, toisen / toisten yllyttäminen yhtä vastaan, toisen puolustamisen estäminen ja yksin jättäminen, tavaroiden piilottelua, tavaroiden luvatta ottamista tai särkemistä). Manipulaatio voidaan toteuttaa myös levittämällä perättömiä juttuja kiusatusta ja rikkomalla siten hänen välejänsä muihin oppilaisiin. Epäsuoran kiusaamisen uhri huomaa vähitellen olevansa luokassaan yksin vailla muiden seuraa. Pahimmillaan koko ryhmä kääntää hänelle selkensä.

Fyysinen kiusaaminen voi antaa aiheen rikossyytteeseen

Fyysistä kiusaamista ovat esimerkiksi töniminen, lyöminen, nipistely, tyrkkiminen, kamppaaminen, maahan kaataminen, hiuksista vetäminen, kuristaminen, esineellä heittäminen, potkiminen sekä kaikki muu käsiksi käyminen. Fyysisen kiusaamisen äärimuodot, raju väkivalta ja pahoinpitely, ovat kuitenkin harvinaisia, vaikka ne ovatkin usein esillä mediassa. Fyysistä väkivaltaa sisältävissä kiusaamistapauksissa on harkittava rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin ryhtymistä.

Kännykkä- ja nettikiusaaminen ovat kiusaamisen uusimpia muotoja

Kännykän ja netin kautta kiusaaminen on suhteellisen uusi kiusaamismuoto. Kiusaaminen on teknisesti helppoa, se ei vaadi kuin muutaman klikkauksen tai napin painalluksen. Usein nimettömyys ja pieni kiinnijäämisen riski houkuttelevat kokeilemaan sellaista, mitä muuten ei tekisi. Netissä tai kännykällä voi levittää juoruja, noloja valokuvia tai henkilökohtaisia tietoja, tai lähettää nimettömästi pilkkaavia tai uhkailevia viestejä. Koulukiusaaminen rajoittuu yleensä koulu-aikaan, mutta netin

kautta kiusaava tavoittaa uhrinsa periaatteessa milloin vain. Kiusattu ei ole edes kotonaan turvassa.

Kiusaaminen voi olla luonteeltaan näkyvää tai piilossa olevaa.

Näkyviä muotoja ovat toisen fyysinen ja sanallinen vahingoittaminen. Sanallinen kiusaaminen on kaikkein yleisin kiusaamisen muoto. Sanojen vahingoittavuus osuu kiusatun itsetuntoon ja minäkäsitykseen vahingoittaen hänen tapansa suhtautua itseensä ja muihin. Epäsuora kiusaaminen on luonteeltaan huomaamattomampaa ja sen avulla vahingoitetaan kiusatun sosiaalisia suhteita. Pahimmillaan kiusattu jää luokassaan kokonaan ilman ystäviä. Edellä kuvatut kiusaamisen muodot rajoittuvat kouluun, kun taas kännykkä- ja nettikiusaaminen tavoittaa uhrinsa milloin ja missä tahansa.

2.3 Milloin kiusaaminen on rikos?

Selvittämiskeskustelut eivät aina ole riittävä toimenpide. Joissakin, esimerkiksi fyysistä väkivaltaa sisältävissä tapauksissa on syytä ryhtyä rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin. Ennen toimiin ryhtymistä tulee kuitenkin varmistaa, täyttyvätkö lain edellyttämät rikoksen tunnusmerkit. Lisäksi tarvitaan todisteita ja todistajia, jotka voivat vahvistaa tapahtuneen. Asian eteneminen oikeus-käsittelyyn edellyttää rikosilmoituksen tekemistä, esitutkintaa ja syyteharkintaa.

Esimerkiksi pahoinpitely ja alle 18-vuotiaaseen kohdistunut lievä pahoinpitely ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia, jotka poliisi tutkii aina, vaikkei kohteeksi joutuneella olisi rangaistusvaatimuksia. Pahoinpitelytilanteissa tutkintapyynnön poliisille voivat tehdä kiusatun vanhemmat tai kiusattu itse. Myös koulu voi tehdä ilmoituksen pahoinpitelyrikoksesta.

Vaikka rikoslain mukaan nuoren rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana, jo tätä nuorempi on kuitenkin vahingonkorvausvastuussa aiheuttamistaan vahingoista. Jos alaikäinen henkilö on aiheuttanut vahingon (esimerkiksi rikkonut toisen omaisuutta) tahallaan, voidaan hänet tuomita maksamaan uhrille täysi korvaus. Korvaus voidaan tarvittaessa periä hänen ensimmäisestä palkastaan.

Millaisesta rikoksesta kiusaamisessa voi olla kysymys?

Kiusaaminen voi olla laitton uhkaus. Laitton uhkaus saattaa olla suullista uhkailua, se voi olla kirje, tekstiviesti tai sähköposti tai fyysistä uhkailua esim. aseella. Uhkaus kohdistuu yksilön fyysiseen tai henkiseen koskemattomuuteen. Laittoman uhkauksen rangaistusasteikko vaihtelee sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Uhkaus on asianomistajarikos, eli uhri päättää rikosilmoituksen tekemisestä.

Perättömien tietojen levittäminen tai toista häpäisevien asioiden kertominen voivat olla rangaistavia, jos teot täyttävät rikoslain kunnianloukkauksen tunnusmerkit. Kunnianloukkaukseen voi syyllistyä esittämällä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että se vahingoittaa loukattua tai aiheuttaa tälle kärsimystä. Kunnianloukkaukseksi luetaan myös sen aiheuttaminen, että loukattu joutuu halveksunnan kohteeksi. Kunnianloukkaus on rikos, josta voi vakavimmassa tapauksessa saada enintään kuusi kuukautta vankeutta ja lievemmässä tapauksessa 6–30 päiväsakkoa.

Ruumiillinen väkivalta, toisen terveyden vahingoittaminen, täyttää rikoslain pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön, ja siitä voi seurata rangaistus, joka voi olla sakoista kahteen vuoteen vankeutta. Pahoinpitely on ns. virallisen syytteen alainen rikos. Tämä tarkoittaa rikoksia, jotka poliisi tutkii aina, vaikka uhri ei haluaisikaan tekijälle rangaistusta. Lievässä pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle fyysistä kipua, josta ei jää pysyvää jälkeä. Esimerkkejä ovat läimäytys kasvoille, tukistaminen tai töniminen. Lievästä pahoinpitelystä rangaistuksena on sakkoja.

2.4 Tammelan kunnan perusopetuksen KiVa-koulu toimintasuunnitelma, kiusaamisen vastainen toimintamalli

KiVa-koulu on valtakunnallinen, opetusministeriön rahoituksella kehitettävä ja vahvasti tutkimustietoon perustuva ohjelma, joka on kehitetty kiusaamisen vastaiseksi työvälineeksi kasvattajien käyttöön. Ohjelma on suunnattu perusopetuksen vuosiluokille 1–9. KiVa-koulu ohjelma on käytössä koko Tammelan kunnassa.

Toimenpiteet koko koulussa

KiVa-koulu -ohjelma tarjoaa koulun henkilökunnalle tietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta sekä pyrkii sitouttamaan kaikki koulun aikuiset kiusaamisen vastaiseen työhön. Ohjelma sisältää materiaalia koulun kokouspäiviä ja vanhempainiltoja varten. Välituntivalvojat saavat heijastinliivit, jotka lisäävät heidän näkyvyyttään ja muistuttavat sekä oppilaita että välituntivalvojia itseään siitä, että heidän tärkeä tehtävänsä on vastata kaikkien turvallisuudesta.

Koulutasolla KiVa-koulu -ohjelman tavoitteena on tarjota koulun henkilökunnalle perustietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta sekä sitouttaa koko henkilökunta kiusaamisen vastaiseen työhön. Välituntivalvojat käyttävät ohjelmasta muistuttavia KiVa-koulu -logolla varustettuja näkyviä liivejä. Luokkatasolla pyritään vaikuttamaan oppilaisiin niin, että he kiusaajan kannustamisen sijaan asettuisivat tukemaan kiusattua ja osoittaisivat, etteivät hyväksy kiusaamista. Oppilaiden tasolla keskitytään esille tulevien kiusaamistapauksien mahdollisimman tehokkaaseen selvittelyyn. Keskeinen työmuoto ovat selvittämiskeskustelut, jotka noudattavat ennalta sovittua rakennetta. Selvittämiseen liittyy aina seurantakeskustelu, jossa varmistetaan että tilanne on muuttunut.

Toimenpiteet luokassa

Alakoulussa KiVa-koulu -ohjelma sisältää 10 kaksoistuntia (2 x 45 min.) välitehtävineen, jotka viedään läpi yhden lukuvuoden aikana. Oppilaalla on noin kerran kuussa yksi kaksoistunti "KiVaa". Yläkoulussa toteutetaan KiVa-teemoja (4 teemaa), joko oppituntien tai teemapäivien muodossa. Oppitunneilla keskustellaan mm. toista kunnioittavasta käytöksestä, ryhmässä toimimisesta, ja kiusaamisesta sekä tehdään erilaisia harjoituksia ja ryhmätöitä. Oppitunteja ja teemoja täydentävät KiVa-tietokonepeli ja yläkoulussa virtuaalinen oppimisympäristö nimeltä KiVa Street. Pelissä seikkaillaan virtuaalisessa koulussa, harjoitellaan kiusaamisen vastaista toimintaa ja saadaan siitä palautetta. KiVa Streetillä on paikkoja (esim. nettikahvila, elokuvateatteri), joissa nuoret voivat vieraila, ja siellä ollessaan lisätä tietämystään itsestään ja kiusaamisesta. Luokkatason työskentelyn keskeinen tavoite on vaikuttaa oppilaisiin niin, että he kiusaajan kannustamisen sijaan asettuisivat tukemaan kiusattua ja osoittaisivat, etteivät hyväksy kiusaamista. Kiusaamisen loppuminen tulee mahdolliseksi kun yhteinen vastuuntunne herää ja koko ryhmän normeissa tapahtuu muutoksia.

Toimenpiteet yksittäisissä kiusaamistilanteissa

KiVa-koulu -ohjelmassa keskitytään paitsi kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen, myös mahdollisimman tehokkaaseen kiusaamistapauksiin puuttumiseen. Kussakin mukana olevassa koulussa toimii vähintään kolmen opettajan tai muun aikuisen muodostama koulutiimi. Tiimin jäsenet ovat koulutuksessa perehtyneet toimenpiteisiin, joiden avulla yksittäisiin kiusaamistapauksiin puututaan. He toimivat oman koulunsa asiantuntijoina kiusaamista koskevissa asioissa.

Kun vanhempi ottaa yhteyttä kouluun kiusaamisasiassa tai oppilas kertoo kiusaamisesta opettajalle, selvitetään ensin, onko kysymyksessä systemaattinen kiusaaminen, satunnaisempi konflikti, riita lasten välillä tai esimerkiksi väärinkäsityksiin perustuva loukkaantuminen. Kaikista kiusaamisen tunnusmerkit täyttävistä tapauksista välitetään tieto koulutiimille, jonka jäsenet ryhtyvät selvittämään asiaa ja käymään keskusteluja eri osapuolten kanssa. Tiimin jäsenet keskustelevat ensin kiusatun oppilaan ja tämän jälkeen jokaisen kiusaamiseen osallistuneen oppilaan kanssa yksitellen. Kiusaamisessa mukana olleet lapset tavataan vielä ryhmänä. Kun on sovittu, miten he muuttavat käyttäytymistään, sovitaan uudesta tapaamisesta, nk. seurantakeskustelusta. Sekä kiusatun että kiusaamiseen osallistuneiden kanssa tavataan uudelleen ja varmistetaan, että kiusaaminen on todella loppunut.

Vanhempia informoidaan kaikista tiimin käsiteltävänä olleista omaa lasta koskevista tapauksista. Tarvittaessa vanhempia voidaan pyytää koululle selvittämään asiaa. Ensisijaisesti kiusaamiseen liittyvät keskustelut käydään kuitenkin koulun aikuisten ja oppilaiden välillä.

KiVa-ohjelmaa toteutetaan luokkatasoilla 1, 4, 7 ja 8. Myös muille luokka-asteilla on mahdollisuus pitää KiVa-materiaaliin pohjautuvia tunteja. Koteihin tiedotetaan kouluntiedotteissa, koulujen www- ja pedanet sivuilla sekä huoltajailloissa KiVa-koulu käytännöistä.

Kiusaamisen ilmetessä, asia otetaan heti käsittelyyn. Ensimmäisen selvittelyn pitää alaluokilla luokanopettaja ja yläluokilla luokanvalvoja. Mikäli kiusaaminen ei lopu, ohjautuu se KiVa-tiimin selvitettäväksi. KiVa-tiimin selvittelykeskusteluissa on mukana aina vähintään kaksi opettajaa, toinen haastattelee ja toinen kirjaa tapahtumat ylös. Selvittelykeskustelut käydään mahdollisimman pian (mahdollisuuksien mukaan jo samana päivänä). Selvittelykeskusteluissa noudatetaan KiVa-koulu ohjeita ja lomakkeita. Lomakkeita säilytetään koulujen opettajainhuoneissa. Keskustelut kirjataan, annetut lupaukset allekirjoitetaan ja selvitysasiakirjat talletetaan KiVa-kansioon. Seurantakeskustelu pidetään yleensä kahden viikon päästä sekä kiusaajan että kiusatun kanssa. Vanhempia tiedotetaan tarvittaessa.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Perusopetuslaki 29§.

KiVa- tiimin selvittelyn kulku:

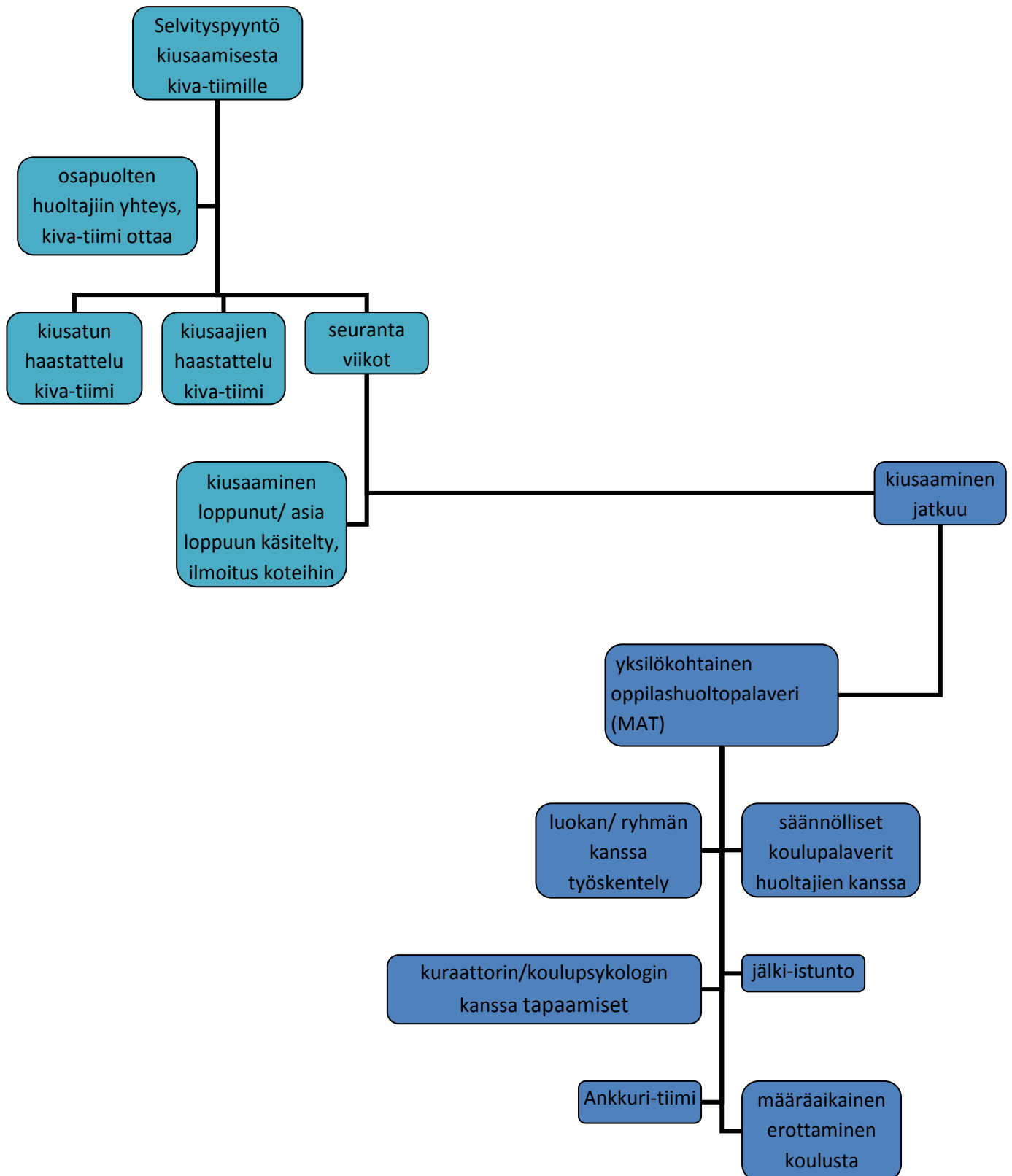
1. Kiusaamisepäilystä tiedon saanut aikuinen täyttää kiusattua haastatellessaan KiVa-tiimille ohjattavien kiusaamistapausten **seulontalomakkeen**, minkä avulla selvitetään onko kiusaaminen toistuvaa vai lyhyt, yksittäinen välitunnilla tapahtunut riitatilanne. Jokaisessa kiusaamis-, tappelu- yms. tapauksessa tehdään oppilaille selväksi, että he ovat toimineet tavalla, jota koulussamme ei hyväksytä. Alaluokilla KiVa-tiimin jäsen ilmoittaa kotiin tapahtuneesta.

2. Jos kiusaaminen on toistuvaa, käydään selvittelykeskustelu. KiVa-tiimin jäsenet sopivat keskenään ketkä ottavat asian hoitaakseen. Ensimmäiseksi keskustellaan kiusatun kanssa uudelleen. Näin saadaan tarkennettu kuva, mitä on tapahtunut, millaista kiusaamista on esiintynyt, kauanko kiusaamista on jatkunut, ketkä oppilaat ovat osallistuneet kiusaamiseen sekä ketkä jatkossa voisivat tukea kiusattua. Samalla sovitaan uudelleen tapaamisaika noin kahden viikon päähän. Tämän keskustelun tarkoituksena on tukea kiusattua oppilasta ja viestittää, että aikuiset ovat hänen puolellaan. Tiedot kirjataan lomakkeelle.

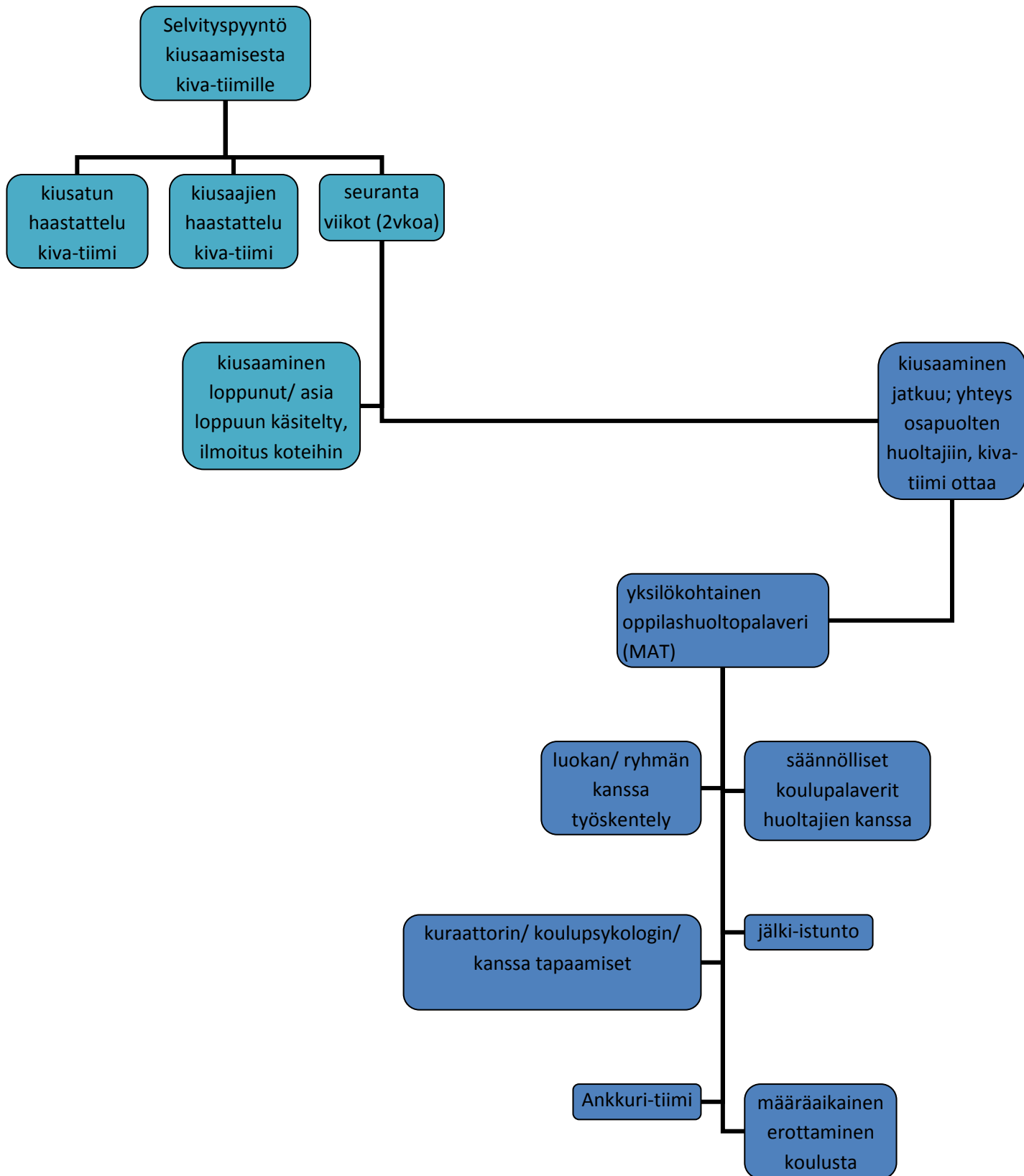
3. Seuraavaksi kiusaaja tai kiusaajat haetaan yksitellen selvittelykeskusteluun mahdollisimman pian, mielellään saman tunnin aikana, ettei heillä ole mahdollista puhua keskenään selittelykeskustelujen välillä. Keskustelun tavoitteena on tehdä oppilaalle selväksi, että kiusaaminen on tiedossa ja sitä ei koulussa hyväksytä ja sen on loputtava välittömästi. Keskustelussa sovitaan siitä, miten kiusaaja muuttaa toimintaansa eli lopettaa kiusaamisen. Kiusaaja allekirjoittaa yhteisen sopimuksen ja lopuksi sovitaan seurantakeskustelun aika noin kahden viikon päähän.

4. Noin kahden viikon jälkeen kiusattu sekä kiusaaja otetaan erikseen seurantakeskusteluun, jossa selvitetään onko kiusaaminen loppunut. Mikäli kiusaaminen on loppunut, todetaan asian loppuun käsitellyksi, alaluokilla asiasta tiedotetaan osapuolten huoltajia. Mikäli kiusaaminen jatkuu, ovat KiVa-tiimin selvittelyjäsenet yhteydessä molempien osapuolten huoltajiin ja sovitaan jatkotyöskentelystä.

Kiusaamisen selvittelyn prosessikaavio alakoulut: ensimmäisen selvittelykeskustelun pitää luokanopettaja, mikäli tilanne jatkuu, ohjataan asia kiva-tiimin käsittelyyn

Kiusaamisen selvittelyn prosessikaavio yläluokat: ensimmäisen selvittelykeskustelun pitää luokanvalvoja, mikäli tilanne jatkuu, ohjataan asia kiva-tiimin käsittelyyn

2.5 Kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen Tammelan kunnan esiopetuksessa

Tammelan kunnan esiopetuksessa kiusaamisen ehkäisemiseksi on käytössä useita keinoja. Lasten leikin ja heidän keskinäisen vuorovaikutuksen päivittäinen havainnoiminen on tärkein menetelmä sekä kiusaamisen ehkäisemiseksi että sen tunnistamiseksi ajoissa. Esiopetuksen vertaisryhmissä esiintyy negatiivista käytöstä lasten kesken, joten ei ole aina helppoa erottaa nahistelua, konflikteja ja kiusaamista toisistaan. Siksi onkin tärkeää tuntea lapset niin hyvin, että on mahdollista tietää kiusataanko lapsia järjestelmällisesti vai onko kyse vain yksittäisestä tapahtumasta.

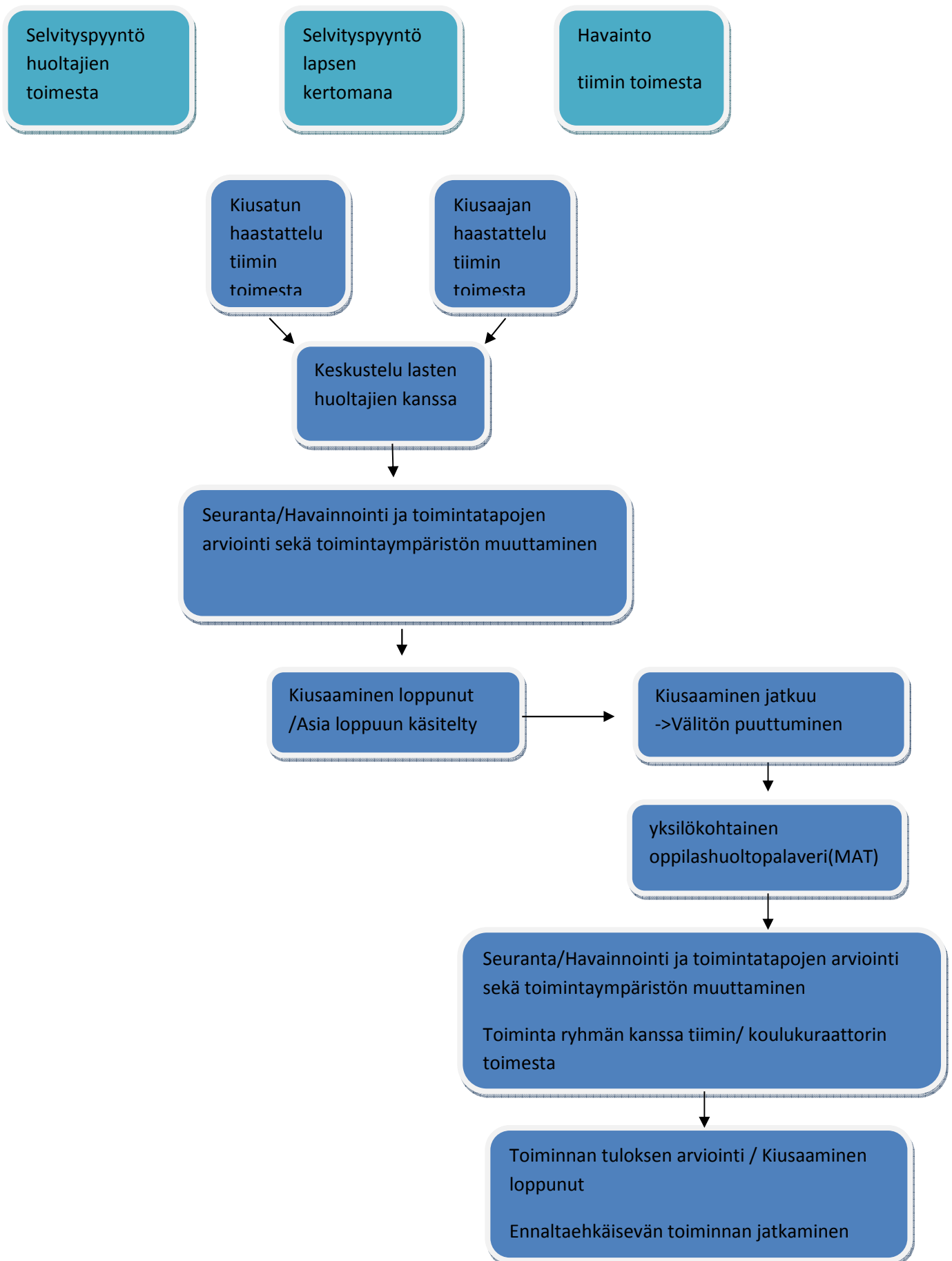
Esiopetuksessa kiusaamisen ehkäisemisessä leikin merkitys on tärkeä. Leikissä harjoitellaan sosiaalisia taitoja, toisen huomioon ottamista, kompromissin tekemistä ja omien mielipiteiden esittämistä. Aikuisen havainnointi on edellytys sille, että voidaan erottaa toisistaan ne tilanteet missä lapsi tarvitsee aikuisen apua ja tukea niistä tilanteista, joissa lapsia voidaan kannustaa ratkaisemaan konfliktitilanne itse. Jos kaksi tasavertaista lasta leikkii keskenään ja riitaantuu leikin juonenkulusta, voidaan tilanne hyödyntää loistavasti harjoitustilanteeksi. Jos tilanteessa tapahtuu alistamista, poissulkemista tai muuta vallankäyttöä, sitä ei voi missään olosuhteissa jättää lasten selvitettäväksi, vaan tällöin aikuisen on puututtava tilanteeseen. Tammelan kunnan esiopetuksessa lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitoja edistetään leikin lisäksi mm. Askeleittain - ohjelman ja turvataitokasvatuksen menetelmin.

Kiusaamisen ehkäisemisessä ja kiusaamistilanteiden selvittelyssä esiopetuksen ja huoltajien välinen kasvatuskumppanuus on keskeinen lähtökohta. Avoin vuorovaikutus ja päivittäinen kuulumisten vaihto luovat pohjaa keskinäiselle luottamukselle ja rohkaisevat vanhempia myös kertomaan lapsensa kokemuksista esikoulussa.

Esiopetuksessa kiusaamistapaukset tulevatkin usein ilmi joko lapsen itsensä tai hänen vanhempiansa kertomana tai lapsiryhmätiimin tekemänä havaintona. Asiaa lähdetään selvittämään haastatteleamalla sekä kiusaajaa että kiusattua. Haastattelijana toimii lapsiryhmätiimin jäsen, usein aikuinen joka on havainnut. Haastattelujen jälkeen keskustellaan asianomaisten huoltajien kanssa ja sovitaan seurannasta ja toimenpiteistä kiusaamisen lopettamiseksi. Kun tarvittavat toimenpiteet esim. toimintaympäristön ja toimintatapojen muutos on toteutettu, tilannetta seurataan ja arvioidaan. Jos tehdyt muutokset tuottavat tulosta ja kiusaaminen loppuu, asia katsotaan loppuunkäsitellyksi. Jos kiusaamista havaitaan edelleen, asiaan puututaan välittömästi. Tällöin kiusaaminen voidaan ottaa esille yksilökohtaisessa oppilashuoltopalaverissa (MAT), jossa asiaa pohditaan huoltajien ja moniammatillisen tiimin kesken. Palaverissa sovitaan tarvittavista toimenpiteistä kiusaamisen lopettamiseksi ja apuna voidaan käyttää mm.

koulukuraattorin asiantuntemusta. Toimenpiteiden toteuttamisen jälkeen tilannetta seurataan, havainnoidaan ja arvioidaan. Kun toimenpiteet ovat onnistuneet ja kiusaaminen on päättynyt, panostamme edelleen kiusaamista ennaltaehkäisevään toimintaan.

Kiusaamisen selvittelyn prosessikaavio esiopetus (tiimi on esiopetuksessa työskentelevät aikuiset)

Kiusaamistilanteen selvittelykaavake esiopetuksessa

Päivämäärä ja osalliset	
Mitä tapahtui?	

3. HÄIRINTÄ

3.1 Mitä on häirintä?

Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna tai puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai kaksimielistä puhetta. Häirintä voi myös ilmetä ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Häirinnän ei tarvitse olla jatkuvaa eikä se välttämättä kohdistu heikompaan. Häirintää on aina sellainen toiminta, jota jatketaan, vaikka häirinnän kohde on pyytänyt lopettamaan.

Tasa-arvolaki velvoittaa, että jokainen viranomainen on velvollinen edistämään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti toiminnassaan sukupuolten välistä tasa-arvoa 6c§.

3.2 Sukupuolinen häirintä

Sukupuolista häirintää on ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen, esim. halventava tai alentava puhe toisen sukupuolesta, sukupuoleen liittyvä kiusaaminen, teot, jotka saattavat tuntumaan itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi. Sukupuoleen perustuva häirintä on lain vastaista syrjintää. 7§.

3.3 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalista häirintää on muun muassa vihjailu (eleitä/ilmeitä) ja seksuaalisesti värityneet vitsit, nimittely, vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat puheet ja kysymykset. Sanallinen, sanaton tai fyysinen käytös, ehdottelu, vaatiminen ja fyysinen koskettaminen sekä raiskaus tai sen yritys ovat seksuaalista häirintää. Häirintä voi myös tapahtua puhelimen tai netin välityksellä. Sukupuolisesta häirinnästä on kyse silloin, kun häirintää jatketaan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää. 7§. Seksuaalista häirintää ei koulussamme hyväksytä, vaan asiaan puututaan välittömästi. Seksuaalinen häirintä on lain vastaista syrjintää.

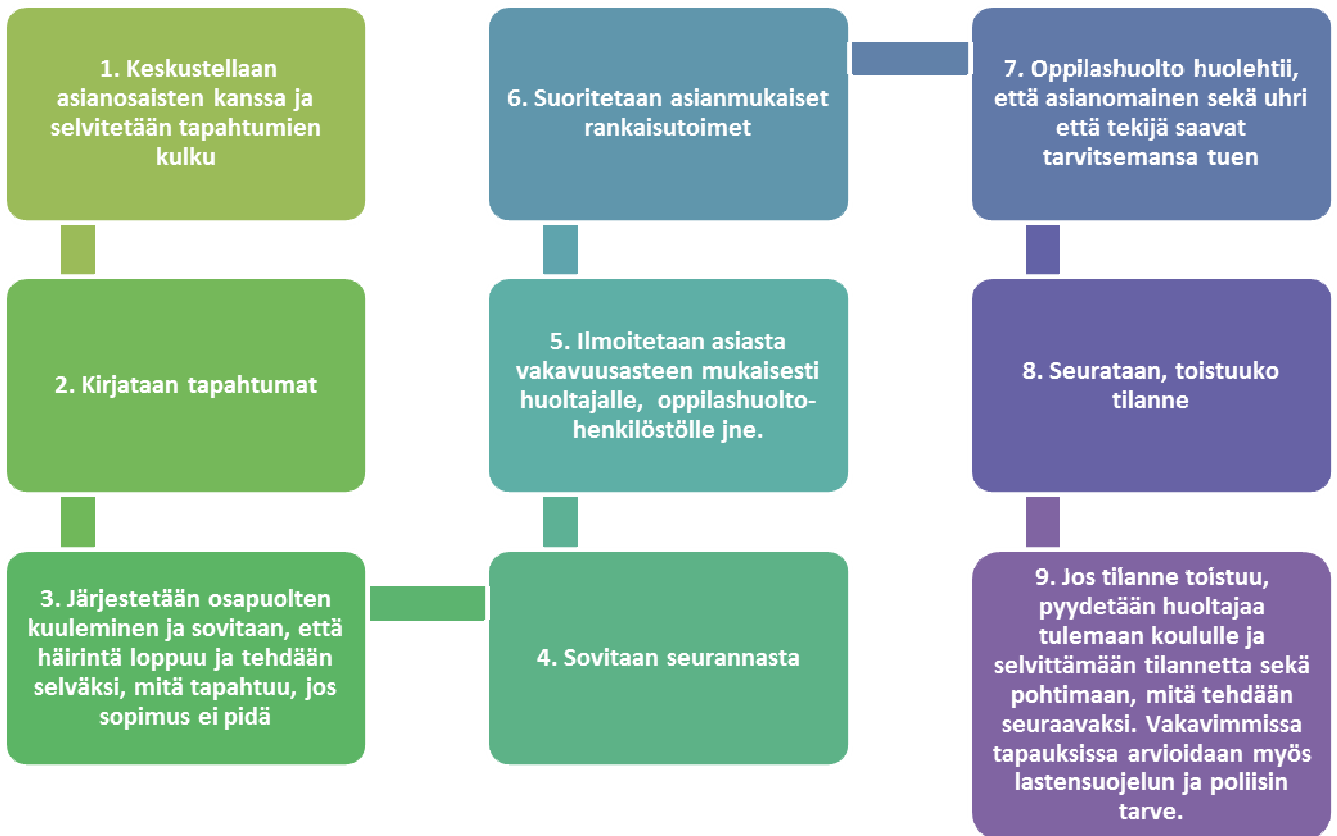
Jokaisella on oikeus ihmisarvoon ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Loukkaavaa käytöstä ei koulussamme hyväksytä, vaan siihen puututaan välittömästi. **Loukkaavana käytöksenä** pidetään nimittelyä, kieltäytymistä työskentelemästä toisen kanssa, eristämistä ja toisen henkilön vähättelemistä. **Rasististen** viestien lähettäminen on erittäin loukkaavaa käytöstä. Jatkuvasta rasistisesta käytöksestä koulu tekee ilmoituksen poliisille. Rasistiset merkit ja eleet ovat kiellettyjä koulussa. Niitä ei saa esittää koulussa.

3.4 Häirintään puuttumisen suunnitelma

Ensisijainen vastuhenkilö on henkilö (kuka tahansa yksikön henkilökunnasta), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana ja velvollinen viemään asian käsittelyä eteenpäin (esim; ruoka/ puhdistuspalvelun henkilö välittää tiedon yksikön esimiehelle)

- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tapahtumien kulku (mahdollisesti myös kirjallisen, jos keskustelu asiasta koetaan epämiellyttävänä) sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu, jos sopimus ei pidä
- Suoritetaan asianmukaiset rankaisutoimet; kasvatuskeskustelu, jälki-istunto, kirjataan tapahtumat wilmaan ja tiedotetaan huoltajia tapahtuneesta
- Sovitaan seurannasta, uusi tapaaminen esim. kahden viikon kuluttua osapuolten kanssa
- Ilmoitetaan asiasta vakavuusasteen mukaisesti koulun oppilashuoltohenkilöstölle ja ohjataan tarvittaessa tukikeskusteluihin kuraattorille, terveydenhoitajalle, koulupsykologille, jne.
- Oppilashuolto huolehtii, että asianomainen sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen
- Seurataan, toistuuko tilanne- jos tilanne toistuu, pyydetään huoltajaa tulemaan koululle ja selvittämään tilannetta sekä pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavimmissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Perusopetuslaki 29§.

4. MITÄ ON VÄKIVALTA?

Väkivalta on tuottamuksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua henkisen/ fyysisen voiman tai vallan käyttöä. Väkivalta voi ilmetä tavaroiden heittelynä/ paikkojen rikkomisena, henkisenä väkivaltana (esim. uhkailuna), ruumiillisena väkivaltana (esim. potkimisena/tönimisenä) tai aseella uhkaamisena. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kunkin yksilön perusoikeuksiin kuuluu koskemattomuus esiopetuksessa ja koulussa. Tekijänä voi olla oppilas, koulussa työskentelevä aikuinen tai kouluyhteisön ulkopuolinen henkilö.

4.1. Väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen

Väkivallan käyttö koulussa on kielletty. Väkivaltaan puututaan koulussa välittömästi. Väkivaltatilanne selvitetään mahdollisimman pian kaikkien osapuolten läsnä ollessa. Uhri viedään tarvittaessa terveydenhoitajalle tai terveyskeskukseen vammojen todentamista tai hoitamista varten. Tilanteesta laaditaan kirjallinen tapaturmailmoitus ja muut mahdolliset asiakirjat.

Väkivallanteosta ollaan aina yhteydessä sekä väkivallan tekijän että uhrin huoltajaan. Tarvittaessa tiedotetaan poliisille ja sosiaalityöntekijälle. Kriisiryhmä (pk johtaja/ koulunjohtaja kutsuu koolle) järjestää tarvittaessa ensiapua. Tapahtuman jälkeen

keskustellaan sekä oppilaiden että henkilökunnan kanssa. Ulkopuolisen avun käyttöä voidaan harkita, kun seurataan oppilaiden ja henkilökunnan reaktioita. Kouluarkeen paluuta on tuettava.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus määrätä häiritsevä oppilas/opiskelija poistumaan luokasta, muusta opetustilasta tai koulun tilaisuudesta.

Rehtori ja opettaja voivat oppilasta/opiskelijaa poistaessaan käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai häirinnän vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

”Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.” Perusopetuslaki 36b§.

Kun oppilas poistetaan ryhmätilasta, hänet ohjataan aikuisen valvontaan rauhalliseen omaan tilaan ja oppilaan huoltajaa informoidaan tilanteesta mahdollisimman pian.

Voimakeinojen käyttö on kirjattava ja kirjaus laaditaan wilmaan oppilaan tietoihin välittömästi.

Seuraamuksena voidaan käyttää kasvatuskeskustelua ja jälki-istuntoa tai koulu voi tehdä ilmoituksen poliisille vakavissa väkivaltatilanteissa

Oppilaan huoltajille ilmoitetaan myös, jos tilanne vaatii oppilaan opetuksen epäämistä eli oppilaan lähettämistä loppupäivän ajaksi kotiin.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Perusopetuslaki 29§.

4.2 Toimenpideohje

- ✓ Toimi - älä käänny pois tilanteesta.
- ✓ Ole rauhallinen ja harkitseva, kun arvioit tilannetta.
- ✓ Kehota oppilaita lopettamaan väkivalta.
- ✓ Pyri rauhoittamaan tilanne.
- ✓ Hae apua muilta aikuisilta.
- ✓ Anna ensiapu ja toimita hoitoon; ilmoita terveydenhoitajalle.
- ✓ Ilmoita esimiehelle ja osapuolten huoltajille tapahtuneesta ja jatkotoimenpiteistä
- ✓ tilanteesta täytetään wilmassa oleva lomake niiden henkilöiden toimesta, jotka ovat tilannetta selvittäneet

Väkivaltatilanteitten jälkikäsitelyssä toistetaan oppilaiden kanssa jo aiemmin käsitellyt toisen ihmisen kunnioittamista koskevat periaatteet:

4.3 Väkivaltaisen tilanteen ilmoitus- ja käsittelylomake

Ilmoituksen tekijä

Nimi:	
-------	--

Kohde

Nimi:	
-------	--

Aiheuttajat

Nimet:	
--------	--

Havaittu väkivaltatilanne

Tapahtuman ajankohta (pvm ja kellonaika):	
---	--

Tapahtumapaikka (osoite ja tarkempi sijainti, esim. luokassa, käytävällä, ulkona):	
--	--

Väkivaltaisen teon luonne ja toistuvuus:

Teon luonne:	Teon toistuvuus tapahtuma ajanjaksona: (Jos useammin kuin 1krt, ilmoita määrä)
Fyysinen (esim. lyönti, potku, pureminen, töniminen)	krt
Henkinen (esim. sanallinen uhkailu, nimittely, painostaminen, mitätöinti, persoonan arviointi, vaarallisen esineen tai aineen hallussapito)	krt
Sosiaalinen (esim. julkinen haistattelu, virtuaalisesti/netissä tapahtuva uhkailu tai häirintä)	krt
Seksuaalinen (esim. sanallinen vihjailu, lääppiminen, koskettelu)	krt
Tilanteeseen puuttumattomuus, laiminlyönti (esim. lapsen tarpeiden huomiotta jättäminen)	krt
Joku muu, mikä?	

Tilanteen kuvaus ja vaikutukset

Onko tilanteesta ollut fyysisiä, henkisiä, sosiaalisia tai taloudellisia vaikutuksia?	Kyllä	ei
---	-------	----

Väkivaltatilanne käsitelty...		
-------------------------------	--	--

...asianomaisen kanssa:	kyllä, ajankohta (pvm)	
-------------------------	------------------------	--

...ilmoituksen tekijän kanssa:	kyllä, ajankohta (pvm)	
--------------------------------	------------------------	--

Onko tilanteesta...	Kyllä	tehty, pvm
...oltu yhteydessä huoltajaan?		
...tarvetta opiskeluhuollon kokoontumiseen?		
...oltu yhteydessä kouluterveydenhuoltoon?		

5. KIUSAAMISTA, HÄIRINTÄÄ JA VÄKIVALTAAN ENNALTAA EHKÄISEVIÄ JA YHTEISÖLLISYYTTÄ VAHVISTAVIA TOIMIA ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

- Esi- ja perusopetuksen suunnitelmallinen ja tiivis yhteistyö; kummitoiminta, yhteisopettajuus, sosiaalisten taitojen opettaminen, tasa-vertaisuus, lasten oikeudet jne.
- Esi- ja perusopetuksessa; leikki, nukketeatteri, sadut ja draaman
- Niveltäminen; 1. ja 7.luokkien muodostaminen, luokkien ja opetusryhmien ryhmäytymiseen liittyvät toimet:
 - siirtymävaiheeseen eskarista ekaluokalle liittyvät tutustumiskäynnit (kouluun tutustumispäivä keväällä toukokuussa sekä vuoden mittaan yhteistyötä eskareiden ja ekaluokkien välillä esim. välitunneilla).
 - Alakoulussa kummiluokkatoiminta
 - Joka opettaja käyttää aikaa luokan ryhmäyttämiseen.
 - siirtymävaiheeseen alakoulusta 7lk liittyvät tutustumiskäynnit (koulukierrokset 6lk, yläkouluun tutustumispäivä keväällä toukokuussa)
 - Seiskaluokkalaisilla elokuussa leirikoulupäivät
 - Seiskaluokkien kummiluokkatunnit pitkin lukuvuotta
- Oppilaan osallisuuden korostaminen
 - oppilaskunta alaluokilla. Oppilaskunnan hallituksessa edustus 1.-6-luokilta. Jäsenet valittu äänestyksellä.
 - oppilaskunta yläluokilla. Oppilaskunnan hallituksessa edustus 7.-9-luokilta. Jäsenet valittu äänestyksellä
 - 7.-9lk valitaan jokaiselta luokalta luottamusoppilaat
 - tukioppilastoiminta 7.-9.-luokilla
 - Hyvinvointikyselyt: oppilaiden kuuleminen ja ajankohtaisiin ilmiöihin nopea puuttuminen
 - Vertaissovittelu VERSO

- Luokkakokoukset
- Liikkuvakoulu
- Yhteispeli materiaali
- Kiva-koulu
- Sosiogrammit
- Koulun yhteiset tapahtumat:
 - yhteiset juhlat: itsenäisyyspäivä-juhla
 - erikoispäivät: peli-tunnit ylä- ja alakoulun kesken, pajakoulu –päivä
- yhteistyö seurakunnan, nuoristoimen ja poliisin kanssa
- Sosiaalisten taitojen opettaminen
 - avoin vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä, positiivisen palautteen antaminen ja aikaa kohtaamiselle
 - Opetetaan kuuntelemaan ja huomioimaan muita
 - Ryhmätyöt ja parityöt
 - Erilaiset roolipelit, joissa opitaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja
 - Painotetaan hyviä käytöstapoja
- Selkeät toimintamallit, joiden pohjana ovat koulun järjestyssäännöt
 - Kasvatuskeskustelut, oppilashuollon palvelut (tarvittaessa MAT-keskustelut)
 - luokan yhteiset säännöt
- Sosiaalisen median käytöstä ja nettikiusaamisesta keskusteleminen
 - koulutusta ja tietoa oppilaalle
 - koulutusta ja tietoa opettajille ja vanhemmille
- Henkilöstön kouluttaminen
- Aikuiset ajoissa paikalla oppitunnin alkaessa

ENNALTAEHKÄISEVÄT TOIMET

oppilaan osallisuuden lisääminen (s.4)

sosiaalisten taitojen harjoittelu

niveltäminen

huoltajien osallisuuden lisääminen esim.

järjestyssäännöt

keskustelu

sosiaalisen median käytöstä ja nettikiusaamisesta keskusteleminen

hyvinvointikysely

KIUSAAMISEEN, HÄIRINTÄÄN JA VÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN

kiusaaminen

- Välitön puuttuminen tilanteeseen: esim. keskustelu lapsen ja huoltajan kanssa
- Kiva-koulu (s.
- Oppilashuolto
- Kurinpitotoimet
- Poliisi
- Lastensuojelu

häirintä

- Välitön puuttuminen tilanteeseen: esim. keskustelu lapsen ja huoltajan kanssa
- Oppilashuolto
- Kasvatuskeskustelu
- Kurinpitotoimet
- Lastensuojelu/
Poliisi

väkivalta

- Välitön puuttuminen tilanteeseen: esim. keskustelu lapsen ja huoltajan kanssa
- Oppilashuolto
- Kasvatuskeskustelu
- Kurinpitotoimet
- Lastensuojelu/
Poliisi

6. MUUT TURVALLISUUTTA LISÄÄVÄT TOIMET

Jos oppilas on syyllistynyt joko kiusaamiseen, häirintään tai uhkaavaan ja väkivaltaiseen käytökseen, voidaan häntä ojentaa kasvatuskeskustelun tai jälki-istunnon avulla. Jokaisella koulussa työskentelevällä aikuisella on velvollisuus puuttua kiusaamiseen, häirintään ja uhkaavaan tai väkivaltaiseen käytökseen. Välitunneilla, ruokailuissa ja koulun muissa tilaisuuksissa valvontatehtäviin on nimetty erilliset valvojat.

6.1. Kasvatuskeskustelu

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen keino puuttua kiusaamiseen, häirintään sekä uhkaavaan tai väkivaltaiseen käytökseen. Kasvatuskeskusteluun osallistuu yleensä opettaja ja oppilas, mutta keskustelussa voi olla läsnä myös muita henkilöitä tilanteen niin vaatiessa. Kasvatuskeskustelun tavoitteena on saada kiusaamiseen häirintään, uhkailuun tai väkivaltaiseen käytökseen syyllistynyt oppilas ymmärtämään tekonsa vakavuus ja vaikutukset, sekä korjaamaan toimintaansa ja käytöstään vastaavissa tilanteissa. Osana kasvatuskeskustelua oppilaalla on myös mahdollisuus oikoa väärinkäsityksiä ja antaa oma näkökulmansa tapahtumien syistä ja kulusta. Kasvatuskeskustelusta ilmoitetaan huoltajille, joilla on mahdollisuus osallistua mukaan keskusteluun. Kasvatuskeskustelut kirjataan ylös wilmaan.

6.2. Jälki-istunto

Kasvatuskeskustelun lisäksi oppilaalle voidaan määrätä toiminnallinen jälki-istuntoa. Kiusaamiseen, uhkaavaan tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen syyllistynyt oppilas voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi. Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia, kasvatusta ja kehitystä tukevia tehtäviä esim. sotkujen siivousta. Tehtävät ja harjoitukset on mietittävä tapauskohtaisesti oppilaan tekoon tai käytökseen liittyen, ikä ja kehitystaso huomioiden. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan. Jälki-istunto voidaan järjestää koulun päätyttyä tai ennen koulun alkua. Jälki-istunnot kirjataan wilmaan.

6.3. Valvonta

Välitunneille, ruokailuun ja muihin oppituntien ulkopuolisiin tilaisuuksiin järjestetään riittävä valvonta. Valvojana toimii valvontaan määrätty opettaja tai koulun rehtori. Välitunneilla valvontatyöparina voi olla myös koulunkäynninohjaaja. Opettaja on aina vastuussa valvontatapahtumasta. Valvojan tehtävänä on puuttua välittömästi havaitsemiinsa kiusaamis- tai väkivaltatilanteisiin ja arvioida jatkotoimenpiteiden tarve. Valvojan tehtävänä on toimia selvittelyn alullepanijana ja määrätä tarvittavat jatkotoimenpiteet, kuten kasvatuskeskustelut ja jälki-istunto. Tarvittaessa valvoja (voi olla myös koulunkäynninohjaaja) kirjaa tapahtumien kulun ylös mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten ja kootaan yksilöllinen oppilashuoltoryhmä.

6.4 Muut turvallisuutta edistävät toimet

- ✓ oppimisympäristöjen yleinen turvallisuus, siisteys ja järjestys
- ✓ oppilaat opiskelevat koulussa ohjeistetusti, ohjatusti ja valvotusti. Opettaja on mahdollisimman pian vastaanottamassa luokkaa/opetusryhmää oppitunnille.
- ✓ kiusaamisasiat selvitetään viipymättä. Koulun ja päiväkodin valvontakamerakuvia on mahdollista käyttää apuna tilanteen selvittelyssä.
- ✓ läheltä piti -tilanteista sekä vakavista väkivaltatapauksista esiopetuksen ja koulun henkilökunta täyttää Läheltä piti -lomakkeen ja toimitetaan se yksikön esimieheen kautta turvallisuuspäällikölle.

7. ASIAN KÄSITTELY YKSILÖ-, RYHMÄN JA KOKO YHTEISÖN TASOLLA

7.1 Yksilötasolla

- ✓ keskustelemme kiusaajien ja kiusattujen sekä heidän huoltajiensa kanssa ja pyrimme löytämään myönteisiä toimintamalleja asioiden ratkaisemiseksi
- ✓ tarvittaessa osapuolet selostavat tapahtuman itse kirjallisesti
- ✓ rohkaisemme kaikkia lapsia toimimaan aktiivisesti kiusaamista vastaan
- ✓ esi- ja perusopetuksen henkilöstö seuraa kiusaajien käyttäytymistä ja vahvistamme oikeita käyttäytymismalleja; en kiusaa, en lyö, en häiritse, en uhkaa, en koske toiseen
- ✓ sovimme tavoitteet käyttäytymisen muutokselle opettajan tai KiVa-ryhmän aikuisen kanssa ja teemme siihen liittyvät sopimukset → ne tahot, jotka ovat sopimuksen laatimisessa olleet paikalla seuraavat sopimusten noudattamista (seurantapalaveri)
- ✓ tehostamme kiusaajan tarkkailua koulupäivän aikana ja sovimme tarvittaessa liikkumisesta / oleilusta valvotusti
- ✓ rehtori voi tarvittaessa evätä oppilaalta opetukseen osallistumisen jäljellä olevan työpäivän ajaksi, mikäli oppilas on vaaraksi muiden oppilaiden tai koulun aikuisten turvallisuudelle taikka opetus häiriintyy kohtuuttomasti

- ✓ yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä ohjaa tarvittaessa oppilaan huoltajia ottamaan yhteyttä hoitavaan tahoon (perheneuvola, lastenpsykiatria tai nuorisopsykiatria)

7.2 Ryhmän tasolla

- ✓ järjestämme tarvittaessa luokkakohtaisia huoltajailtoja
- ✓ kartoitamme tilannetta säännöllisesti (esim. kiusaamiskyselyt)
- ✓ keskustelemme luokissa säännöllisesti hyvän ja turvallisen oppimisympäristön edellytyksistä
- ✓ jokaisen lukuvuoden alkaessa käytetään aikaa ryhmien me-hengen luomiseen ja vahvistamiseen oppilaiden turvallisuuden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi
- ✓ luokissa pidetään säännöllisesti sovitut KiVa-oppitunnit; oppitunnit pidetään materiaalin mukaisesti 1, 4. ja 7,8.-luokalla ja opastamme oppilaita, miten toimitaan kiusaamistilanteissa
- ✓ toimimme luokkahengen parantamiseksi
- ✓ luokkaan/ryhmään laaditaan omat luokan ohjeet hyvän ja turvallisen oppimisympäristön edistämiseksi
- ✓ käytämme luokassa ja koulun käytävillä KiVa-materiaalia
- ✓ työrauhaa kaikille- toimintamalli

7.3 Yhteisön tasolla

- ✓ selitämme koulun säännöt kaikille oppilaille vähintään kerran vuodessa alkusyksyllä ja järjestyssäännöt on nähtävissä yksiköiden pedanet sivuilla.
- ✓ KiVa -koulu kiusaamista ennaltaehkäisevä ohjelma toteutetaan toimintamallin mukaisesti.
- ✓ järjestämme yksikkökohtaisia huoltajailtoja
- ✓ Yhteisöllinen oppilashuolto koordinoi, seuraa ja arvioi yksiköiden tilanteita

8. HUOLTAJIEN JA KOULUN YHTEISTYÖ

Oppilaita ja huoltajia ohjeistetaan ilmoittamaan kiusaamis-, häirintä ja väkivaltatilanteista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ensisijaisesti luokanvalvojalle tai opettajalle.

- ✓ kiusaamis- ja häirintätilanteissa yhteyttä huoltajiin ottaa ensisijaisesti luokanvalvoja tai aineenopettaja, joka epäilee/havaitsee kiusaamista tai häirintää. Yhteyttä otetaan sekä tilanteen kohteeksi joutuneen oppilaan huoltajiin että tilanteen aiheuttaneen oppilaan huoltajiin. Tarvittaessa mukana ovat kuraattori ja rehtori. Yhteyttä otetaan pääsääntöisesti puhelimitse.
- ✓ koulun taholta yhteyttä huoltajiin ottaa väkivaltatilanteissa esimies tai tilannetta hoitava opettaja. Yhteyttä otetaan ensisijaisesti puhelimitse, minkä lisäksi asia kirjataan ylös yksikön sopimalla tavalla.
- ✓ esi- ja perusopetuksen henkilöstö kannustaa lasta kertomaan kiusaamisesta kotona ja myös koulussa

Myös huoltajien keskinäinen yhteistyö on merkittävää kiusaamista ennaltaehkäisevää toimintaa.

Mikäli huoltajat epäilevät koulukiusaamista, tulee huoltajan:

- ✓ ottaa yhteys oppilaan ryhmänohjaajaan
- ✓ kannustaa lasta kertomaan kiusaamisesta kotona ja myös koulussa
- ✓ olla valmis yhteistyöhön koulun kanssa mm. osallistumalla koulun kutsumiin neuvotteluihin ja tapaamisiin
- ✓ tehdä lapselle yksinkertaisesti selväksi, että minkäänlaista kiusaamista ei hyväksytä ja että kiusaamisen on loputtava, jos oma lapsi on kiusaava osapuoli.

Kaikkien kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteiden hoidossa edetään yhteistyössä huoltajien kanssa. Tilanteen kulusta informoidaan huoltajia säännöllisesti ja tarvittaessa järjestetään tapaamisia osapuolten kesken. Kaikista toimenpiteistä ja käydyistä keskusteluista pidetään kirjaa esim. yksilökohtaiseen oppilashuoltorekisteriin.

9. YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA

Väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteiden hoitamisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä muiden viranomaisten kuten sosiaalitoimen, terveydenhoidon ja poliisin kanssa.

- ✓ kiusaajan ja kiusatun sekä heidän huoltajiensa kanssa sovittuun yhteisneuvotteluun kutsutaan tarvittaessa mukaan esim. koulupoliisi
- ✓ mikäli oppilasta on pahoinpidelty koulupäivän aikana, on huoltajilla oikeus päättää asianomistajana rikosilmoituksen tekemisestä
- ✓ vakavissa pahoinpitelyissä otetaan yhteyttä poliisiin ja tiedotetaan asiasta, jolloin poliisi päättää asian saattamisesta syyteharkintaan

10. SUUNNITELMASTA TIEDOTTAMINEN JA ESI- JA KOULUYHTEISÖJEN HENKILÖSTÖN, HUOLTAJIEN JA OPPILAIDEN SEKÄ YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN PEREHDYTTÄMINEN OHJEISIIN

10.1 Suunnitelmasta tiedottaminen

- ✓ suunnitelma on luettavissa esi- ja perusopetuksen pedanet-sivuilta. Se on paperiversiona myös koulun henkilökunnalle tarkoitettussa turvallisuuskansiossa.
- ✓ suunnitelma käsitellään henkilökuntakokouksessa sekä tiimeissä lukuvuoden alkaessa ja tarpeen mukaan.
- ✓ oppilaiden kanssa suunnitelma käydään läpi syyslukukauden alkaessa. Oppilaskunnan hallituksen ja tukioppilastoiminnan sitouttaminen suunnitelman sisältöön ja arvopohjaan on tärkeää.
- ✓ lukuvuoden alkaessa suunnitelmasta tiedotetaan huoltajia, seurakuntaa, vanhempainyhdistyksiä, nuorisovaltuustoa, kunnan nuorisotyöntekijöitä ja muita yhteistyökumppaneita
- ✓ suunnitelma liitetään esi- ja peruskoulujen opetussuunnitelmiin ja turvallisuussuunnitelmiin.

10.2 Suunnitelman päivittäminen ja seuranta

- ✓ monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (MOHRY) koordinoi ja huolehtii, että suunnitelma päivitetään aina tarpeen vaatiessa, kun valtakunnallisissa tai kunnan sisäisissä ohjeistuksissa tapahtuu muutoksia
- ✓ kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatapaukset kirjataan wilmaan, kirjauksen laatii se henkilö, joka asiaa on ollut selvittämässä
- ✓ lukukausien päättyessä yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä arvioidaan kiusaamisen, häirinnän ja väkivaltaisen käyttäytymiseen liittyneitä selvittelytilanteita ja päätetään tulevan lukukauden toiminnan painotuksen mahdollisista muutoksista

11. ONGELMATILANTEEN RATKAISU KOULUSSA /ESIOPETUKSESSA

Huono käytös, kiusaaminen, häirintä tai väkivalta:

- ✓ asian selvittäminen, anteeksipyyntö,
- ✓ keskustelu, sovittelu, rehtorin/ pk johtajan puhuttelu.

Kurinpitotoimet

- ✓ esiopetuksessa välitön keskustelu lapsen ja huoltajan kanssa
- ✓ kasvat keskustelu, jälki-istunto
- ✓ tiedottaminen huoltajille ja muille asianosaisille
- ✓ arviointi/seuranta
- ✓ yksilöllinen oppilashuoltoryhmä, kootaan tarvittaessa
- ✓ huoltajan kuuleminen
- ✓ rehtorin kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen koulusta

Lastensuojelu

Poliisi

Jälkityö

- ✓ kriisiapu, arviointi, seuranta

Nopea puuttuminen

- ✓ tilanteen havaittaja puuttuu ja selvittää tilanteen vakavuuden yksin tai yhteistyössä koulun muiden aikuisten ja asiantuntijoiden kanssa

LÄHTEET

Kivakoulu. http://www.kivakoulu.fi/mita_kiusaaminen_on

Kivakoulu. http://www.kivakoulu.fi/toimenpiteet_koulussa

Tasa-arvolaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141329>

Moision koulu. Suunnitelma oppilaan suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. <https://peda.net/yl%C3%B6j%C3%A4rvi/peruskoulut/moision-koulu/opetussuunnitelma/fgdgdgfd/soskhjv2:file/download/cab058cc4547a437698eb983b22c52ff4af0b4cc/Suunnitelma%20oppilaan%20suojaamiseksi%20kiusaamiselta%20h%C3%A4irinn%C3%A4lt%C3%A4%20ja%20v%C3%A4kivallalta.pdf>

Työterveyslaitos. Stop väkivallalle kouluissa ja päiväkodeissa. Väkivaltatilanteiden ilmoitus- ja käsittelylomakkeiden kehittäminen. <http://www.ttl.fi/fi/verkkokirjat/Documents/Stop%20v%C3%A4kivallalle.pdf>